

LAPIDÁRIUM

příběhy Braunových soch ve Valči

natalie oweyssi

OBSAH

1. Polyhymnia
2. Olympos
3. Meleagros a Atalanta
4. Perseus a Andromeda
5. Afrodita
6. Silénos
7. Dionýsos
8. Satyresa
9. Áres
10. Dídó
11. Básnictví
12. David
13. Chronos a Seléné
14. Chronos a Éós
15. Herkules
16. Hermés a Afrodita
17. Démétér
18. Dionýsos a Persefona
19. Attis
20. Pan
21. Obětování Ifigenie
22. Apoteóza hraběte Šporka
23. Závist
24. Skromnost
25. Marnivost
26. Lstivost
27. Věrnost
28. Filozofie

ÚVOD

Dnes jsou staré sochy bílé nebo šedé.
Ale kdysi bývaly plné barev.
Měly malované oči, barevné šaty, zlaté
ozdoby nebo rudé rty.
Vypadaly skoro jako živé bytosti.

Sochy ve Valči vytvořil barokní sochař
Matyáš Bernard Braun.
Dlouho stály venku v zámeckém parku.
Déšť, mráz a čas je poškodily.
Dnes odpočívají v Lapidáriu.

Tahle kniha je sbírka příběhů
bytostí, které už stovky let stojí
nehybně, tesané v kameni.
O lovcích, bozích, hrdinech, hudebnících
i podivných bytostech z lesů.

Některé přišly z řeckých bájí.
Jiné představují lidské vlastnosti.
Některé jsou statečné.
Některé nebezpečné.
A některé trochu směšné.

Když se ale zaposloucháš pozorně...

Možná některá z nich
promluví právě k tobě.

A teď už opatrně.
Některé postavy nemají rády hluk.
A satyrové bývají dost divocí.

MAPA

Braunova dílna vytvořila pro Valeč celkem 28 soch a sousoší, jejichž originály jsou uloženy v audiovizuálním Lapidáriu ve staré kovárně.

Šestnáct kopií je rozmístěno v kruhovém, symetrickém uspořádání na terase kolem zámecké fontány.

Kopie monumentálního sousoší Apoteóza hraběte Šporka stojí v jižní části zámeckého parku u rozcestí cest naproti Teatronu.

Devět kopií se nachází ve stanici metra Malostranská v Praze, ve venkovním dvoře a proskleném vestibulu.

Identifikaci soch provedl v 70. letech tým okolo architekta Karla Drhovského z Plzně.

POLYHYMNIA

Ne každá hudba hraje k tanci.

Polyhymnia byla múza hymnického a sborového zpěvu. Byla ochránkyní hudby, umění a vědění a patřila mezi devět múz, jejichž vůdcem byl bůh Apollón.

Polyhymnia dohlížela na zpěvy, které měly při slavnostech a obřadech znít důstojně a silně. Nezpívalo se jen pro zábavu – některé písně byly součástí důležitých obřadů.

Zpěv spojoval
lidi od
nepaměti.
Hymny
se zpívaly
v chrámech, při
slavnostech, ale
i při odchodu na
poslední cestu.

*Lidé věří, že
Polyhymnia
souvisí
s tichem,
soustředěním,
modlitbou
a věcmi,
které člověka
přesahují.*

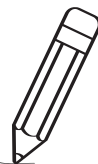
*Polyhymnia není jen múza.
Stejně jméno nese i asteroid,
který možná obsahuje materiál,
jaký na Zemi vůbec neexistuje.*

*Jeho hustota je tak extrémní, že
vědci dodnes nevědí, jestli je to
chyba v měření, nebo stopa po
„supertěžké“ hmotě.*

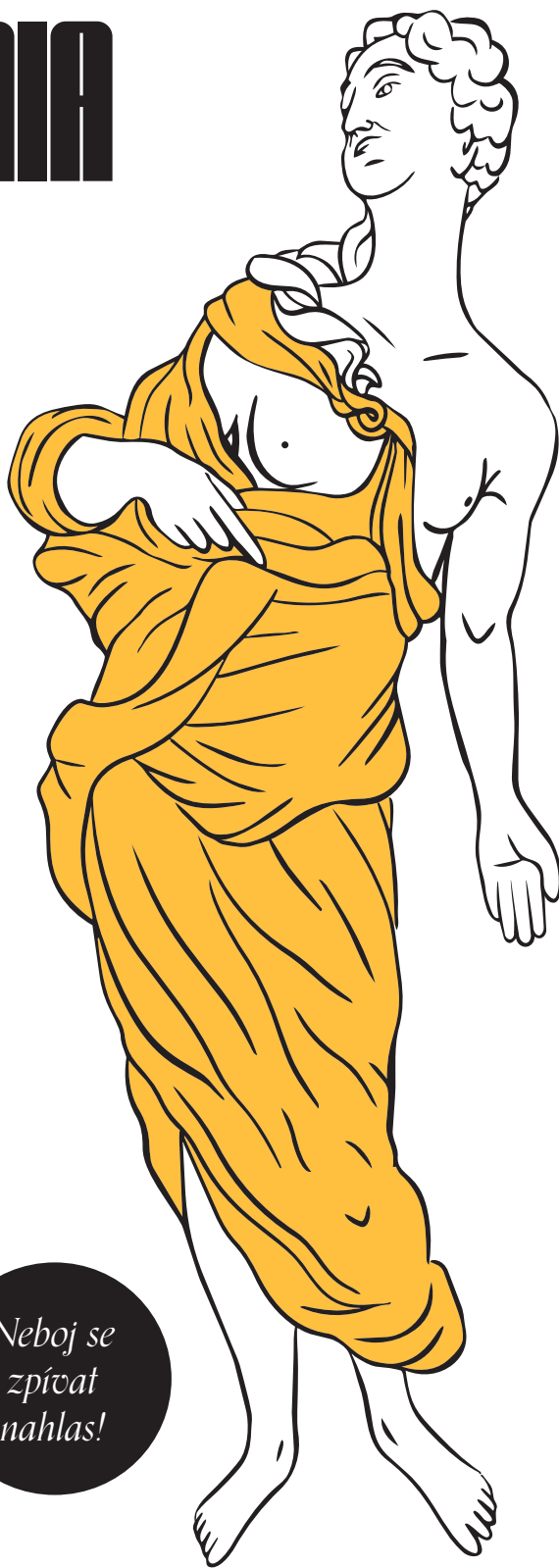
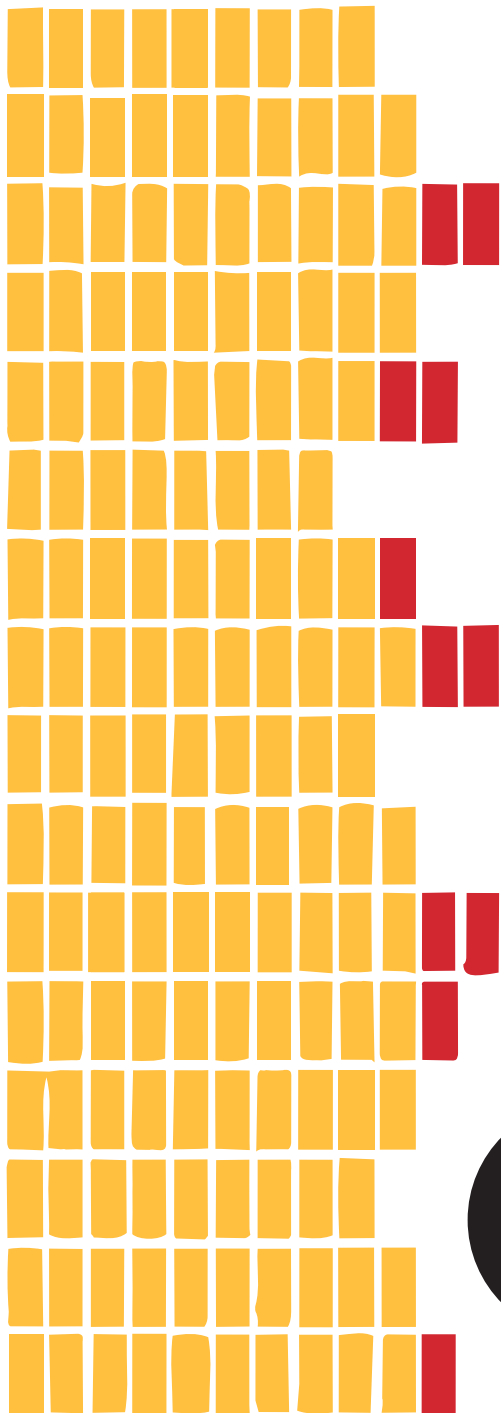

ZKUS SE ZAMYSLET...

Jaké hymny znáš?

POLYHYMNIA

*Neboj se
zpívat
nahlas!*

OLYMPPOS

Jeho hudba údajně dokázala léčit.

Olympos byl mytický pěvec z Frýgie a hráč na flétnu. Patřil mezi hudebníky bohyně Kybelé.

Lidé věřili, že jeho hudba dokáže měnit náladu člověka. Některé melodie uklidňovaly, jiné přiváděly posluchače do transu.

Olympos hrál na takzvaný aulos – dvojitou flétnu, která zněla hlasitěji a divočeji než dnešní flétna.

Hudba bývala tak hlasitá, že ji jeho současníci přirovnávali k bouři, která je doháněla k šílenství.

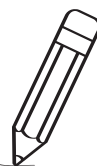
*Starověké
rituály
mohly lidem
připomínat
něco mezi
koncertem,
náboženským
obřadem
a hypnotickou
taneční party.*

*Olympos byl mladý žák satyra
Marsyase. Marsyas hrál na
aulos tak krásně, že se odvážil
vyzvat k soutěži samotného
Apollóna, boha hudby.
Marsyas prohrál a za svou
troufalost byl krutě potrestán.
Olympos přihlížel, jak jeho
mistr doplatil na vlastní pýchu.*

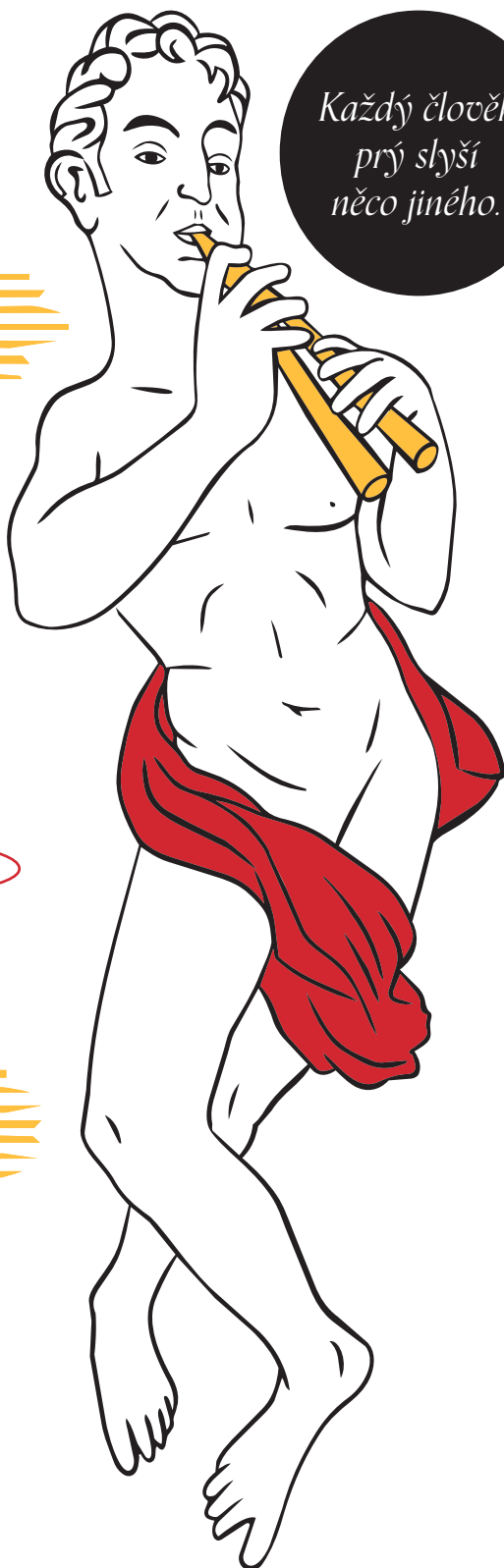
ZKUS SE ZAMYSLET...

Jak by podle tebe zněla jeho hudba dnes?

OLYMPOS

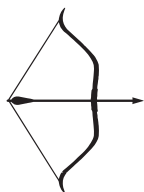
*Každý člověk
prý slyší
něco jiného.*

MELEAGROS A ATALANTA

**Atalanta by mnoho mužů
překonala rychlostí i odvahou.**

Meleagrovův otec zapomněl na oběť pro bohyni lovu Artemis, ta se urazila a seslala do krajiny obrovského kance. Ten ničil úrodu a hubil vše živé. Lovci se vydali zvíře ulovit. Atalanta zasáhla kance šípem jako první. Meleagros ho potom dorazil kopím. Atalantě věnoval jeho kůži, která jí leží u nohou.

Atalanta byla slavná lovkyně z Arkádie. Byla rychlá, odvážná a nechtěla žít podle pravidel, která jí určovali ostatní. V běhu i lovu dokázala překonat mnoho mužů. Když se vydala na lov kalydónského kance, byla to právě ona, kdo zvíře zasáhl jako první.

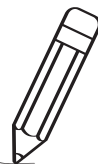

Když Meleagros věnoval kůži kance Atalantě, někteří muži z jeho rodu se rozzuřili. Vadilo jim, že tak velkou poctu dostala žena, i když kance zasáhla jako první. Meleagros se s nimi pohádal a v boji zabil své strýce. Tím proti sobě obrátil svou vlastní matku Althaiu. Ta měla doma poleno, se kterým byl podle věštbý svázaný Meleagrovův život. V hněvu poleno spálila. Jak poleno shořelo, Meleagros zemřel.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Našel by se v tobě dostatek odvahy jít na takový lov?

*První zásah
byl můj.*

*Ten kanec
byl větší,
než vypadá.*

**MELEAGROS
KATALANITA**

PERSEUS A ANDROMEDA

Dva hrdinové jednoho z nejznámějších řeckých mýtů.

Andromeda měla být obětována mořské obludě, připoutaná ke skále a čekající na smrt. Zachránil ji Perseus, který se právě vracel z boje s Medúsou a využil její useknutou hlavu, která pohledem mění vše živé na kámen.

Perseus si Andromedu později vzal za ženu. Jejich početné potomstvo je v řeckých bájích považováno za předky významných rodů. Po smrti byli podle tradice oba přeneseni mezi hvězdy jako souhvězdí.

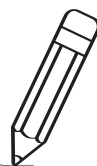
Kassiopeia se chlubila, že je krásnější než mořské nymfy, a rozhněvala tím boha moře. Na království byla seslána mořská obluda a její nevinná dcera, princezna Andromeda, měla být obětována, aby se země zachránila.

Perseus byl hrdina, který porazil Medúsu, nestvůru s hady místo vlasů. Kdo se jí podíval do očí, zkameněl. Perseus se nedíval přímo na ni, ale sledoval její odraz ve štítu.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Jak těžké by bylo nepodívat se Medúse do očí?

PER SEUS & AND ROM EDA

*Nedívej se
jí do očí!*

Kuk!

*Mohl
jsi přijít
dřív...*

AFRODITA

Afroditě patřily růže, delfíni i vlaštovky.

Bohyně Afrodita byla jednou z nejmocnějších bohyň. Nevládla silou zbraní, ale krásou, touhou, přitažlivostí a láskou – tedy silami, které dokážou měnit rozhodnutí lidí i bohů.

Někdy představovala lásku vznešenou a krásnou, jindy lásku tělesnou, vášnivou a neklidnou. Nebyla jen tou, po které ostatní toužili. Sama rozhodovala, komu dá přízeň, koho okouzlí, komu pomůže a koho potrestá.

Zvířata
zasvěcená
Afroditě:
delfín, holubice,
vrabec,
vlaštovka,
někdy také
labuť.

Rostliny a plody
zasvěcené
Afroditě:
myrta, růže,
mák, jablko,
granátové
jablko.

Mušle je trochu
zvláštní případ:
není zvíře ani
rostlina, ale
je to jeden
z neznámějších
Afroditiných
symbolů,
protože souvisí
s jejím zrozením
z mořské pěny.

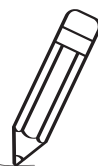

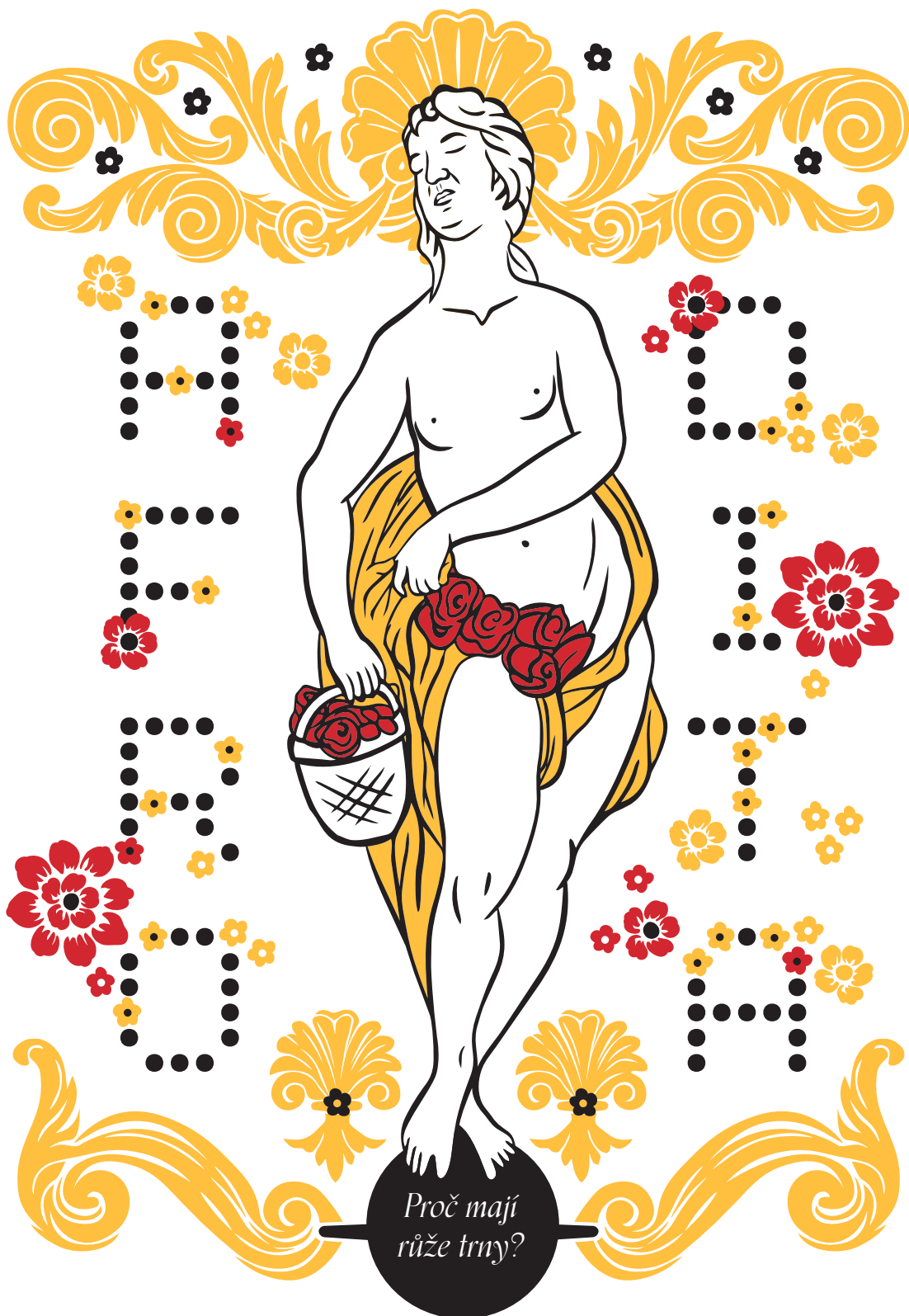
Afrodita byla například ve Spartě uctívána i jako válečná bohyně – Afrodita Areia, tedy „bojovná“ nebo „válečná“ Afrodita. K její ozbrojené podobě se váže pověst o spartských ženách, které si v nepřítomnosti mužů oblékly zbroj, chopily se zbraní a ubránily město před útokem. Příběh tak vysvětluje nezvyklý obraz Afrodity ve zbroji: bohyně ženskosti a lásky zde zároveň vystupuje jako ochránkyně města.

ZKUS SE ZAMYSLET...

*Kdo má rozhodovat o tom, co je krásné?
Jde krásu změřit?*

Proč mají
růže trny?

SILÉNOS

Nikdy nebyl úplně střízlivý, přesto pronášel překvapivě moudré myšlenky.

Silénos byl starý průvodce a patron boha Dionýsa. Patřil k jeho divokému průvodu satyrů a silénů, bytostí spojených s vínem, hudbou, tancem a nespoutanou radostí.

Samotný Silénos býval zobrazován jako starý muž s břichem, tupým nosem a unaveným výrazem. Na rozdíl od krásných hrdinů působil směšně a neuhlazeně. Právě proto ale mohl vyslovovat nepříjemné pravdy, které si ostatní nedovolili říct nebo je nechtěli slyšet.

Mytologicky patří do světa satyrů a silénů, tedy Dionýsových divokých průvodců. V řecké tradici měl takový tvor spíš koňské nebo oslí znaky, hlavně uši a ocas, někdy nohy. V Braunově barokním pojetí už ale tyto zvířecí rysy mizí a Silénos působí hlavně jako zhýralý člověk.

VALEC

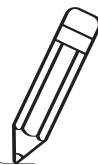
Král Midas našel jednou zbloudilého Silénose.

Silénos nebyl žádný uhlazený host, ale starý opilý společník boha vína. Midas ho přesto přijal, pohostil a dobře se o něj postaral. Dionýsos mu za to splnil jedno přání. Král si přál, aby se všechno, čeho se dotkne, proměnilo ve zlato. Když se ale ve zlato proměnilo i jeho jídlo a on málem zemřel hladu, pochopil svou chybu.

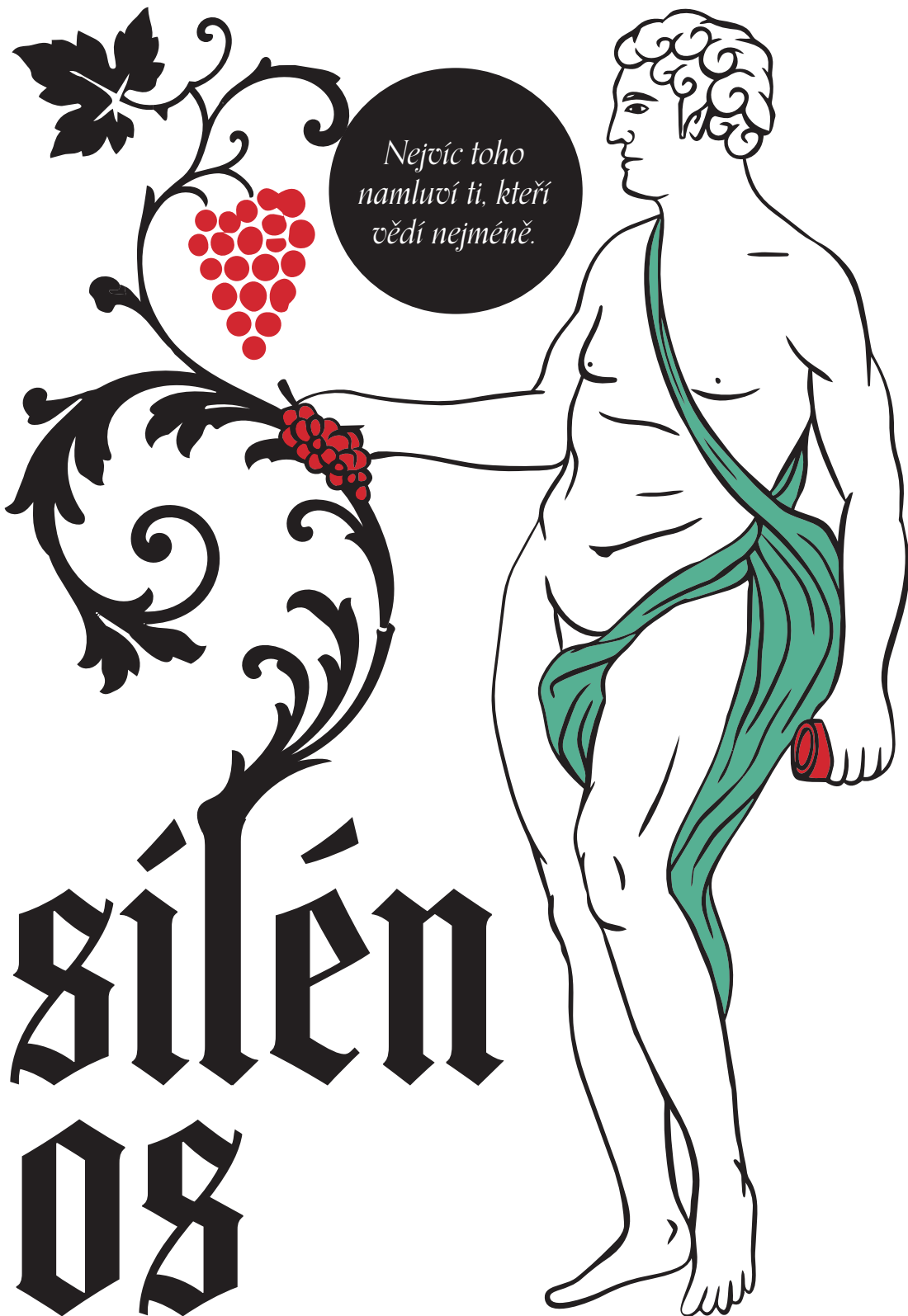
ZKUS SE ZAMYSLET...

Jak může vypadat moudrost?

*Nejvíc toho
namluví ti, kteří
vědí nejméně.*

**sílen
08**

DIONÝSOS

Bůh, který miloval hudbu, divadlo, oslavy, a hlavně ztrátu zábran, tanec, rituál a kolektivní šílenství.

Jeho lidská matka Semelé zemřela ještě než se narodil. Zeus zachránil nenarozeného Dionýsa a zašil ho do svého stehna, odkud se později znovu narodil. Proto bývá Dionýsos spojovaný s proměnou, znovuzrozením a překračováním hranic. Dionýsos dokáže zahnat starosti a vybízí k odvaze a veselí.

Víno u něj znamenalo proměnu stavu mysli. Člověk mohl na chvíli zapomenout na pravidla, odložit stud, tančit, zpívat a bavit se.

*Mohl vyvolat také
neklid, posedlost
a ztrátu kontroly.*

*Divokost a emoce nelze
donekonečna potlačovat,
protože se pak mohou
vrátit mnohem silněji.*

*Kdo se mu vysmíval,
mohl dopadnout špatně.*

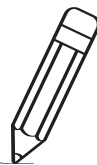
*Řecké divadlo
vzniklo ze slavností
na Dionýsovu počest.*

*Hrály se při nich
tragédie i komedie,
příběhy vážné i směšné.
Proto k Dionýsovi patří
i masky. V divadle se
za nimi člověk mohl
schovat a na chvíli se
stát někým jiným.*

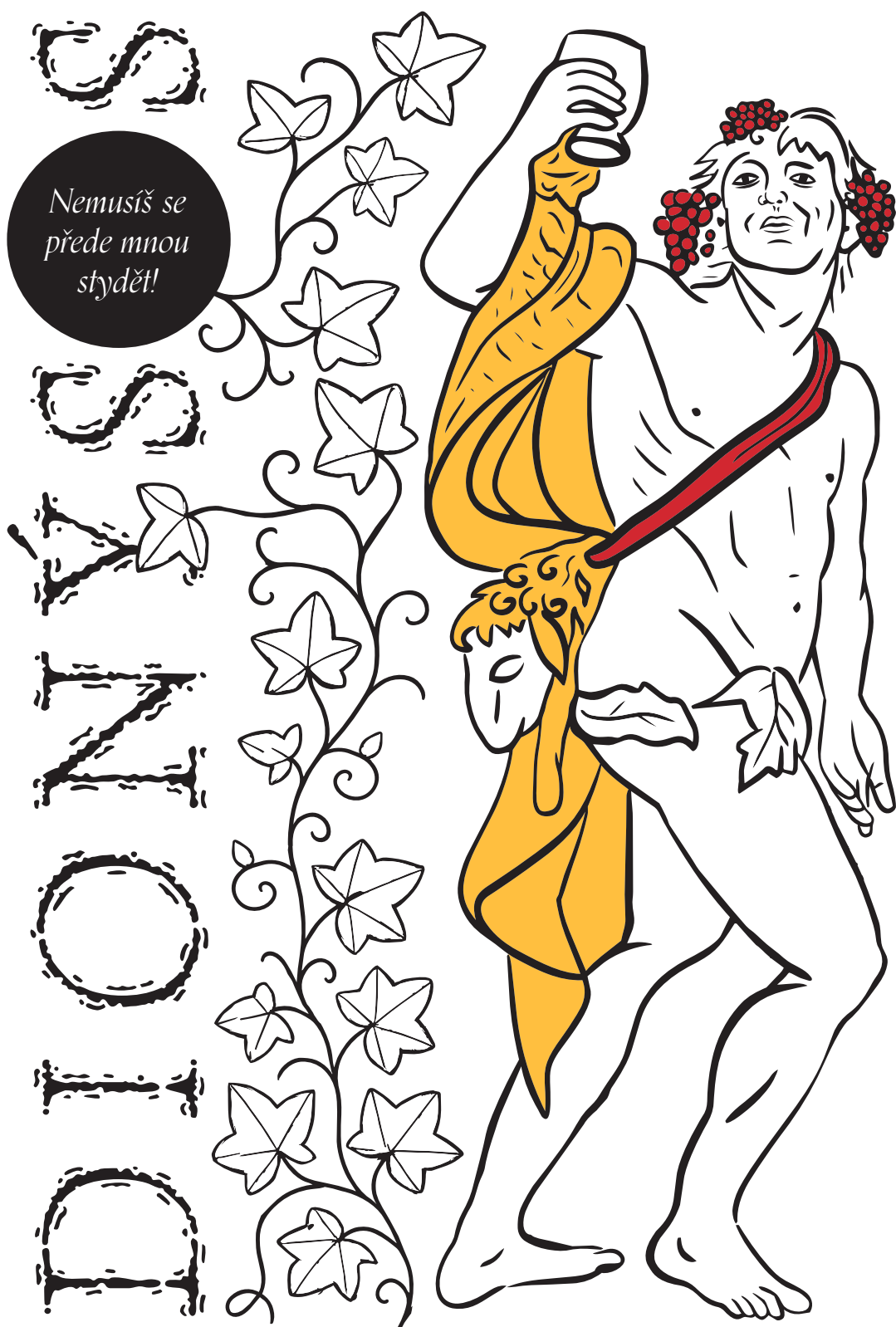

ZKUS SE ZAMYSLET...

Zvládneš tančit až do rána?

Nemusíš se
přede mnou
stydět!

SATYRESA

Večer tančili. Ráno pásli kozy.

Satyrové byli horší a lesní démoni, průvodci boha vína Dionýsa. Rádi se bavili tancem a hudbou, ale pásli také dobytek. Podle starších představ měli kozí nohy a uši, naježené vlasy a růžky na čele.

Později získali ve výtvarném umění téměř lidskou podobu a začaly se objevovat i ženské satyresy. Barokní umělci si podobné postavy oblíbili, protože na nich mohli ukázat pohyb, smyslnost i nespoutanou přírodu.

Thyrsos byla hůl Dionýsa a jeho průvodu. Bývala obtočená révou nebo břečťanem a zakončená piniovou šiškou. Na první pohled vypadá jako obyčejná tyč nebo pochodeň, ale ve starověku odkazovala k vínu, tanci, přírodě a rituálnímu vytržení.

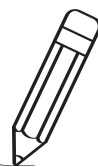

Ve starém řeckém divadle vystupovali satyrové v hrách, které si dělaly legraci z vážných tragédií. Působili směšně a nezkrotně, ale v příbězích se v nich někdy skrývala překvapivá moudrost. Silénos, jeden z nejznámějších satyrů, byl dokonce vychovatelem mladého Dionýsa.

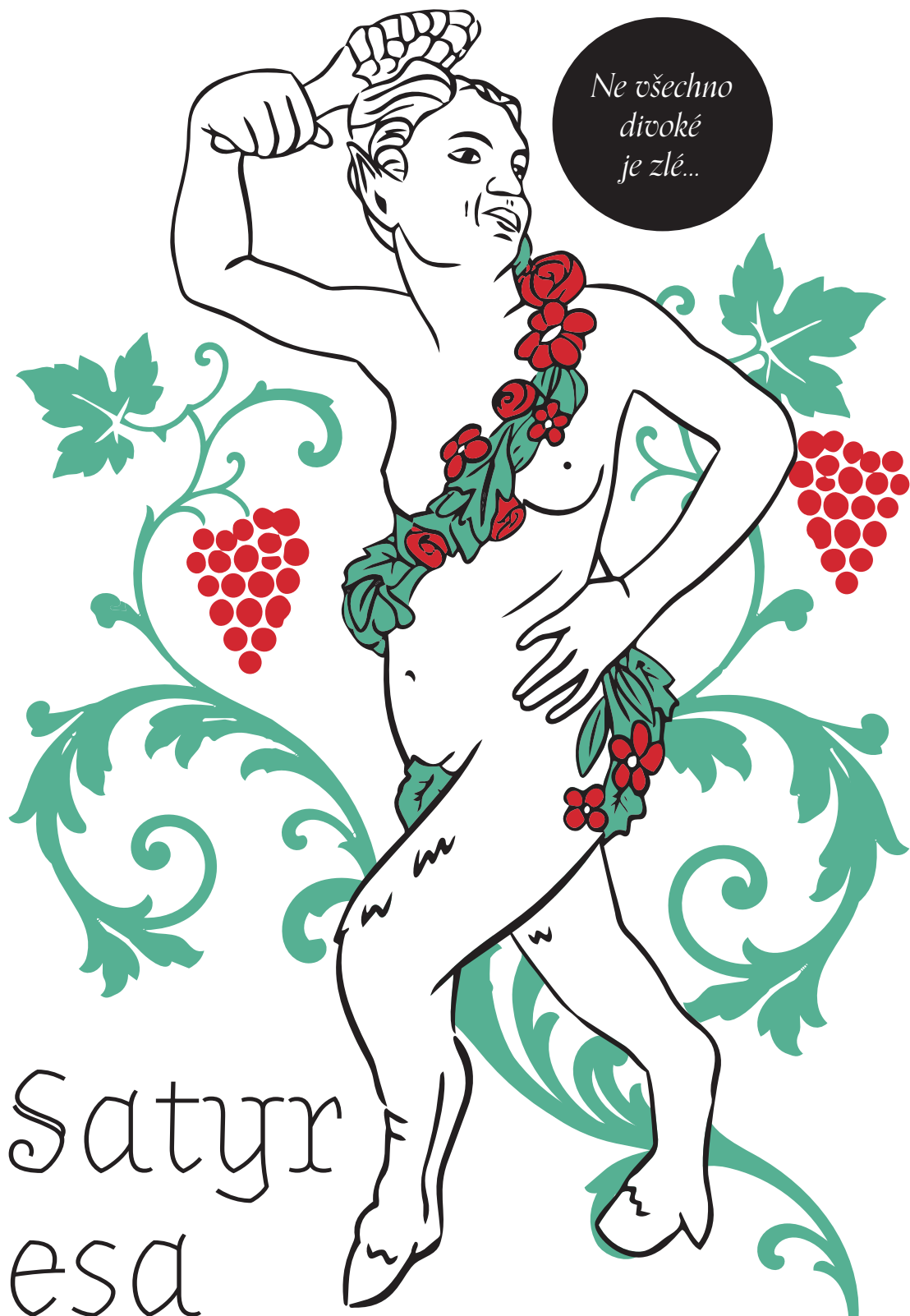

ZKUS SE ZAMYSLET...

Jak asi vypadá běžný den Satyra?

*Ne všechno
divoké
je zlé...*

Satyr
esa

ÁRES

**Jeho krok je slyšet zdaleka. Kam
přišel Áres, tam začala válka.**

Áres byl řecký bůh války, ale Řekové ho neměli příliš rádi. Neoslavoval moudrost ani čestný boj, spíš násilí, vztek a zmatek bitvy. Oproti němu Athéna představovala strategii, rozum a vojenskou moudrost. Proto je zvláštní postavou mezi bohy: je mocný, ale ne vždy obdivovaný. (Jeho římskou podobou byl Mars, který byl v Římě uctíváný mnohem víc než Áres v Řecku.)

V umění bývá zobrazován jako ozbrojený bojovník s přilbou, kopím, štítem a zbrojí.

Zajímavé je, že Áres nebyl v řeckých bájích vždy vítěz. Byl silný a děsivý, ale často také zbrklý, bolestínský a porazitelný.

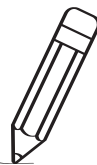
Například když ho obři Ótos a Efialtés uvěznilí do bronzové nádoby, odkud ho musel vysvobodit Hermés.

S Afroditou měl Áres děti, které jsou různými tvářemi spojení lásky a války. Do bitev ho doprovázeli Fobos a Deimos, v překladu Strach a Hrůza. Jejich sestrou byla Harmonia, bohyně souladu. Jako by i z neklidného spojení války a lásky mohla vzniknout touha po rovnováze.

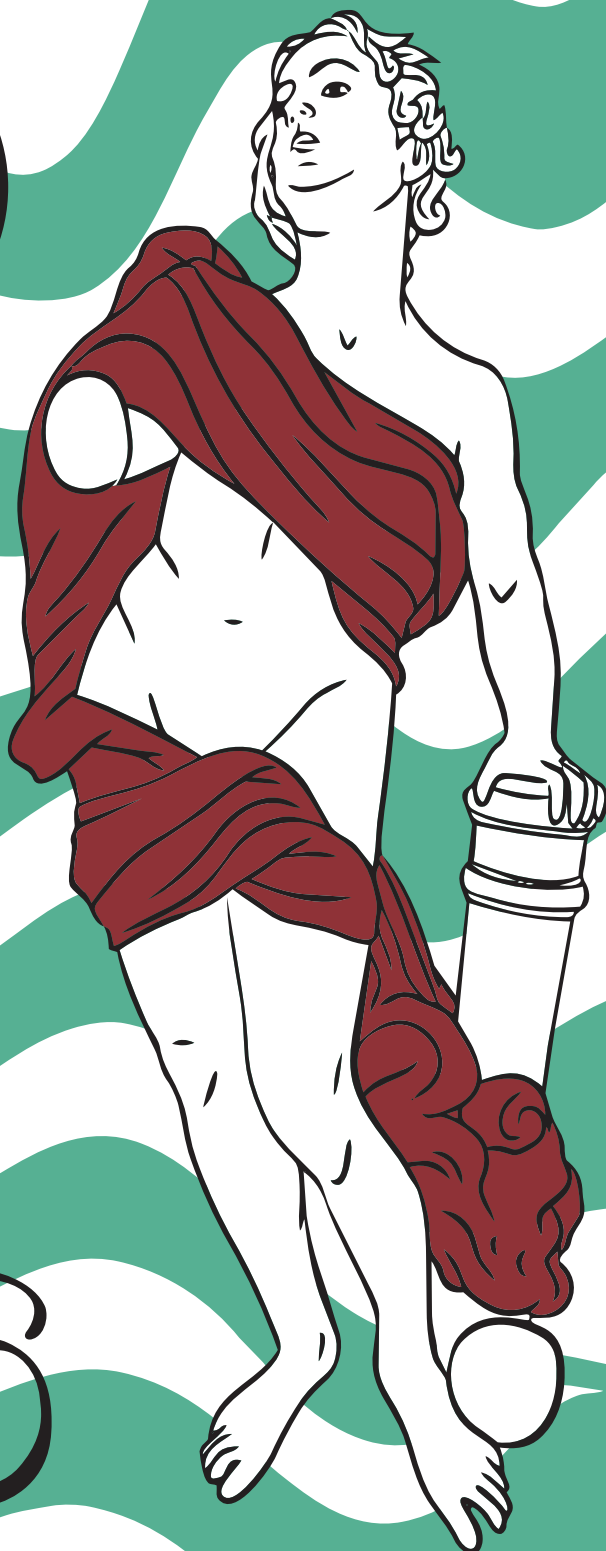

ZKUS SE ZAMYSLET...

Proč lidé pořád válčí?

*Ve válce
nakonec
prohraje
každý
kromě mě!*

DÍDÓ

Kvůli lásce ztratila všechno.

Když u břehů Kartága ztroskotal trojský hrdina Aeneas, zamilovala se do něj Dídó a věřila, že spolu zůstanou. Aeneas ji však opustil, protože mu bylo předurčeno pokračovat do Itálie. Dídó jeho odchod neunesla a vzala si život Aeneovým mečem.

V některých starších verzích příběhu ji chtěl za ženu africký král Iarbas. Dídó však chtěla zůstat věrná svému zavražděnému manželovi a vzala si život, aby se sňatku vyhnula.

Bohové do příběhu Dídó zasahují. Venuše (římská Afrodita) pošle Cupida (Eróta), aby v Dídó probudil lásku k Aeneovi. Juno (Héra) chce jejich vztah využít, aby Aeneas zůstal v Kartágu. Jupiter (Zeus) ale pošle Merkura (Hermés), aby Aeneovi připomněl, že má odplout do Itálie. Dídó je tedy vtažena do božské hry, kterou sama neřídí.

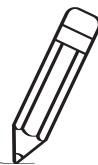

Dídó byla královna a zakladatelka Kartága. Jejího manžela zavraždil její vlastní bratr. Dídó před bratrem uprchla, vzala s sebou poklad i skupinu věrných lidí a doplula do severní Afriky. Požádala tamějšího vládce Iarbase o kus země a ten jí slíbil tolik území, kolik dokáže obehnat jedinou volskou kůží. Dídó kůži rozřezala na tenké proužky a obepnula jimi mnohem větší prostor, než Iarbas předpokládal. Právě tam pak založila Kartágo.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Měla Dídó jinou možnost?

*Nemuselo
to takhle
skončit...*

BÁSNICTVÍ

Některé příběhy se nedají vyprávět obyčejně.

Básníci dokázali podle starých představ proměnit obyčejná slova v obrazy, rytmus a emoce. Proto je tato postava zobrazená dramaticky, s rozevlátými vlasy a pohybem, jako by právě něco recitovala.

Enheduanna byla sumerská velekněžka z města Ur a skladatelka náboženské poezie. Žila ve 23. století př. n. l. a je považována za nejstarší jménem známou literární autorku v dějinách. Byla také první ženou, která nosila sumerský čestný titul En, tedy kněžka nebo paní. Její texty sjednocovaly náboženský a politický systém tehdejší říše.

Ve starém Řecku se příběhy často zpívaly.

Básníci a pěvci si pamatovali celá vyprávění o bozích, válkách a hrdinech.

Byl to způsob, jak si lidé uchovávali paměť, dějiny, hodnoty a představy o hrdinství.

Díky básním mohly příběhy přežít mnohem déle než ti, kteří je poprvé vyprávěli.

Orfeus byl mytický pěvec, jehož zpěv a hra na lyru byly tak krásné, že dokázaly pohnout zvířaty, stromy i kameny. Když mu zemřela milovaná Eurydika, sestoupil za ní až do podsvětí. Svým zpěvem dojal Háda i Persefona natolik, že mu dovolili odvést Eurydiku zpět mezi živé.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Vymysli krátkou báseň o některé soše.

Někdy
stačí pár
slov...

básníci

DAVID

Ne každý hrdina potřebuje meč.

David patří k nejznámějším biblickým hrdinům. Byl to mladý pastýř, který se později stal králem Izraele a z Jeruzaléma udělal své hlavní město.

Proslavil se už jako chlapec, když se odvážil postavit obrovskému válečníkovi Goliášovi. Odmítl brnění i meč, vzal si jen prak a několik kamenů a jediným přesným zásahem obra porazil.

David nebyl
voják ani král,
ale pastýř.
Hlídal ovce,
a když na stádo
zaútočil lev
nebo medvěd,
musel je bránit.
Právě tam se
naučil odvaze,
rychlosti
a přesné
střelbě z praku.

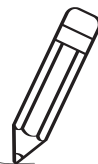
David v umění často nevypadá jako mladý pastýř, který jde do nerovného souboje, ale jako dokonalé hrdinské tělo. Sochaři tím nezobrazovali jen jeho skutečný věk nebo sílu, ale velikost jeho činu.

Nadživotní postava dělá z Davida symbol odvahy, vyvolenosti a budoucí královské moci. I když podle příběhu porazil Goliáše kamenem z praku, jeho socha může působit skoro jako antický bojovník. Zajímavý je právě ten rozdíl, protože jeho čin ho udělal velkým.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Co je větší síla – svaly, nebo odvaha?

*Hlavně
neztratit
hlavu!*

VID

DA

CHRONOS A SELÉNÉ

Noc přichází tiše.

Chronos zosobňuje čas. Seléné je bohyně Měsíce.

Na Chronově plášti září hvězdy. U jeho nohou sedí sova – zvíře noci. Lidé si představovali noc jako bytost, která pomalu přikrývá svět tmou.

Seléné se zamilovala do krásného Endymióna, kterého vídala spícího v noci. Přála si, aby jeho krása nikdy nezmizela. Zeus mu dopřál věčný spánek, ve kterém nestárnul, ale nemohl se Seléné skutečně žít.

Chronos je síla, před kterou neuteče nikdo.

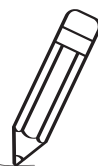
Čas nechává růst rostliny, stárnout lidi, měnit města i mizet celé říše. Proto může působit klidně, ale zároveň neúprosně: neútočí, jen plyne dál.

Seléné každou noc vyjížděla na nebe ve svém voze a přinášela stříbrné světlo. Jak noc postupovala, Měsíc se posouval po obloze a lidé podle něj poznávali plynutí času.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Znáš nějaká souhvězdí?

Chronos & Selené

Čas
plyne.

Po dni
vždycky
přijde
noc.

CHRONOS A ÉÓS

Každé ráno můžeš začít znovu.

Chronos představuje čas. Éós je bohyně ranních červánků.

Po každé noci přichází nový den. Éós otevírá oblohu prvním slunečním paprskům a Chronos dál měří čas. Na jeho plášti jsou malé sluneční kotouče.

Chronos a Kronos znějí skoro stejně, ale nejsou totéž. Chronos zosobňuje čas, tedy sílu, která plyne, mění svět, nedá se zastavit.

Kronos byl naopak Titán, otec Dia, známý tím, že polykal své děti, protože se bál, že ho jednou svrhne.

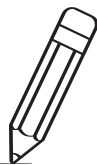
Když se Éós zamilovala do krásného smrtelníka Tithóna, chtěla, aby s ní mohl zůstat navždy. Vyprosila proto u Dia, aby Tithónos nikdy nezemřel. Zapomněla ale požádat také o věčné mládí.

Tithónos tedy žil dál a dál, ale nepřestával stárnout. Éós ho chtěla zachránit před smrtí, jenže ho tím uvěznila v čase. A nekonečný čas nemusí být vždycky šťastím.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Proč je slunce nad obzorem větší?

Chronos & Eos

*Všechno,
co žije,
se mění.*

HERKULES

Síla nestačí. Důležitá je i odvaha.

Herkules byl nejslavnější řecký hrdina, známý hlavně svou obrovskou silou a dvanácti téměř nemožnými úkoly. Bojoval s Nemejským lvem, Iernskou Hydrou, divokým kancem, krétským býkem i s trojhlavým psem Kerberem z podsvětí. Symbolizuje vytrvalost, odvahu a schopnost postavit se věcem, které se zdají nepřekonatelné.

Už jako miminko měl Herkules obrovskou sílu. Héra ho nenáviděla, protože byl synem jejího manžela Dia a smrtelné ženy Alkmény. Připomínal jí Diovu zradu, a proto na něj poslala do kolébky dva hady. Herkules je ale chytil a uškrtil holýma rukama. Později na něj Héra seslala šílenství, kvůli kterému způsobil velké neštěstí. Aby svou vinu odčinil, musel splnit dvanáct téměř nemožných úkolů.

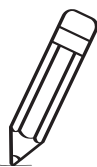
Nemejský lev měl kůži tak pevnou, že ji neprobodl žádný meč, šíp ani kopí. Herkules ho proto musel přemoci vlastníma rukama. Potom si jeho kůži oblékl jako ochranný plášť, a proto se z ní stal jeden z jeho nejznámějších symbolů.

Ne všechny Herkulovy úkoly byly jen o boji. Jedním z nich bylo vyčistit Augiášovy chlévy, které se neuklízely mnoho let. Herkules odklonil tok řeky tak, aby špínu odnesla voda.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Jaký úkol je nejtěžší pro tebe?

*Že se bojíš,
ještě neznamená,
že utečeš.*

HERMÉS A AFRODITA

Afrodita, bohyně lásky a krásy, a Hermés, patron cestovatelů, obchodníků, ale také zlodějů a podvodníků.

Afrodita byla sice provdaná za božského kováře Héfaista, ale zamilovávala se i do jiných bohů. Jedním z nich byl chytrý a rychlý Hermés.

Oba jsou bohové přitažlivosti, pohybu a obratnosti, ale každý jinak. Afrodita působí krásou a touhou, Hermés pak chytrostí, rychlostí a schopností dostat se všude.

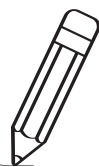
Hermés byl bohem hranic a přechodů. Uměl se pohybovat mezi světem bohů, lidí i mrtvých, a proto také doprovázel duše zemřelých do podsvětí.

Podle mýtů spolu měli dítě jménem Hermafroditos. Ten v sobě spojoval ženu i muže současně. Jeho příběh připomíná, že identita, krása ani tělo nemusí mít jen jedinou jasnou podobu.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Už jsi někdy někoho podvedl?

A
F
R
O
D
I
T
A

H
E
R
M
E
S

*Máš
mě rád?*

DÉMÉTÉR

Bez ní by nic nevyrostlo.

Démétér je bohyně, která pečuje, živí a chrání. Není prudká jako bůh války ani okázalá jako bohyně krásy, ale její moc je základní: bez ní by nerostlo obilí, nebyl by chléb ani úroda. Je trpělivá, protože ví, že semeno potřebuje čas, ale umí být i neústupná. Když přijde o Persefonu, její smutek zastaví růst rostlin. Démétér tak připomíná sílu péče, mateřské lásky a přírody, která dokáže dávat život, ale také ho na čas odepřít.

Starší Řekové věřili, že právě Démétér naučila lidi obdělávat pole a pěstovat obilí. Díky ní už nemuseli jen putovat krajinou a hledat potravu, ale mohli zasévat, sklízet a žít na jednom místě.

Když Hádes unesl Persefonu, Démétér ji zoufale hledala po celém světě. Často proto bývá zobrazována s pochodní, která připomíná matku hledající ztracené dítě.

Démétér učí lidi čekat. Zrno nestačí jen zasadit, musí se mu dát čas, voda, světlo a péče. Připomíná nám, že některé věci nelze uspěchat.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Co by rostlo na tvém poli?

*Nic dobrého
nevyroste
přes noc.*

*dě
mé
tér*

DIONÝSOS A PERSEFONA

Na jaře se svět probouzí.

Hádes, vládce podsvětí, unesl Persefonu do podsvětí, protože ji chtěl za ženu. Její matka Déméter, bohyně úrody, ji zoufale hledala. Byla tak smutná a rozzlobená, že na zemi přestalo všechno růst. Pole zůstala prázdná, obilí nerostlo a lidem hrozil hlad. Zeus proto rozhodl, že se Persefona může vrátit zpět na svět. Protože ale v podsvětí snědla několik semínek granátového jablka, musela se tam pravidelně na část roku vracet. Když je Persefona v podsvětí, příroda odumírá, a když se vrací ke své matce, přichází jaro.

Dionýsos a Persefona spolu netvoří slavnou milostnou dvojici. Spojuje je spíš tajemnější svět přírody, smrti a návratu života. V jedné staré, orfické báji je Persefona matkou prvního Dionýsa, kterému se říkalo Zagreus. Jeho příběh byl tragický, ale jeho božská síla nezanikla a Dionýsos se znovu narodil. Proto může připomínat nejen víno, růst a radost, ale i proměnu a cyklický návrat života.

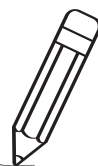

*V mýtech
jídlo často
znamenal
víc než jen
nasyčení. Kdo
ochutnal pokrm
z cizího světa,
přijal tím i část
jeho pravidel.
Persefona
snědla semínka
granátového
jablka
v podsvětí,
a proto se do
něj musela
každý rok
vracet zpět.*

ZKUS SE ZAMYSLET...

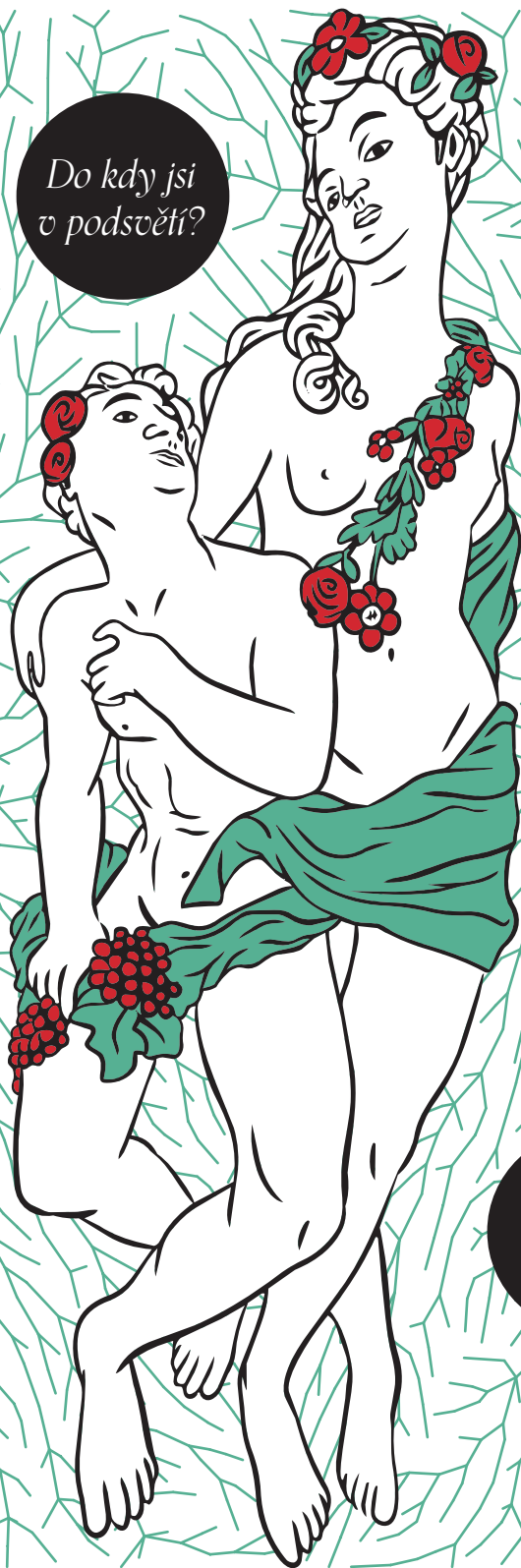
Kdy začíná jaro?

persefona & dionysos

*Do kdy jsi
v podsvětí?*

*Přijdu
za tebou
s jarem.*

ATTIS

Některé příběhy nekončí šťastně.

Attis byl krásný mladý pastýř spojený s kultem bohyně Kybelé. V různých verzích příběhu ho miluje mocná božská bytost, někdy sama Kybelé, jindy Agdistis, bytost spojená s jejím kultem. Attis se ale chystá oženit s jinou ženou a božská láska se promění v žárlivost a šílenství. Příběh končí tragicky: Attis umírá pod borovicí, která se pak stane jeho posvátným stromem a symbolem smutku, ztráty i návratu života v přírodě.

Kybelé je tou, která Attise miluje, ale zároveň ho ničí. Když se Attis chystal oženit s jinou ženou, Kybelé ze žárlivosti způsobí jeho šílenství a celý příběh skončí tragicky. Kybelé je milující i ničivá bohyně, která nad ním pak truchlí.

V některých vyprávěních Attise miluje Agdistis, divoká oboupohlavní bytost spojená s Kybeliným kultem.

Attis se má oženit s dcerou krále, ale Agdistis ho nechce ztratit. Když svatba začíná, Agdistis se objeví a všechny zachvátí šílenství. Attis v něm zraní sám sebe a zemře pod borovicí. Agdistis pak truchlí a prosí Dia, aby Attis úplně nezmizel. Zeus nedovolí, aby se vrátil živý jako dřív, ale jeho památka a životní síla se uchovají v borovici, která se stane jeho posvátným stromem.

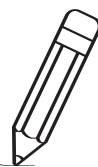

ZKUS SE ZAMYSLET...

Proč bývají některé staré báje tak kruté?

VALEC

A

T

T

I

S

*Když jsem říkal,
že potřebuji prostor,
nemyslel jsem tím
borovicový les.*

PAN

Když začal hrát, les ztichl.

Pan byl bůh lesů, pastýřů a divoké přírody.

Narodil se s kozíma nohama, rohy a vousy. Jeho vlastní matka se ho polekala a utekla. Pan se toulal po horách a hrál na píšťalu zvanou syrx. Dokázala okouzlit pastýře, nymfy i celý les. Vyrobil ji z rákosy, do kterého byla proměněna nymfa, kterou miloval.

Jeho hudba uměla znít krásně i znepokojivě, stejně jako divoká příroda.

Říkalo se, že když se Pan náhle objevil v lese nebo na horách, mohl v lidech i zvířatech vyvolat prudký, nevysvětlitelný strach. Takový náhlý děs se podle něj začal nazývat panika.

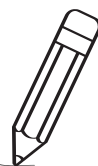

Pan se jednou odvážil soutěžit v hudbě s Apollónem. Hrál na svou píšťalu, zatímco Apollón na lyru. Většina posluchačů uznala Apollónovo vítězství, ale král Midas dal přednost Panovi. Apollón se urazil a potrestal Midase oslíma ušima. Ten se za ně styděl a schovával je pod čepicí. Jeho tajemství ale znal holič, který ho vyšeptal do jámy v zemi, z ní pak vyrostlo rákosí, o kterém se říkalo, že ve větru šeptá, že král Midas má oslí uši.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Bojíš se v lese o samotě?

*Někdy stačí
šustnutí v křoví
a je tu panika...*

PAN

OBĚTOVÁNÍ IFIGENIE

Na oltáři neležel člověk.

Agamemnón urazil bohyni Artemis, když zabil její posvátnou laň a chlubil se, že je lepší lovec než ona. Artemis za trest zastavila vítr a řecké lodě nemohly doplout do Tróje. Věstec oznámil, že bohyně žádá oběť: Agamemnónovu dceru Ifigenii. Když už vše vypadalo ztraceně, Artemis dívku zachránila a místo ní se na oltáři objevila laň.

Příběh Ifigenie má šťastnější i smutnější podobu. Někdy se vypráví, že ji Artemis zachránila a odnesla daleko pryč, zatímco na oltáři se objevila laň. V jiných verzích ale záchrana nepřijde.

Agamemnón nechal Ifigenii přivést do řeckého tábora pod záminkou svatby s Achilleem.

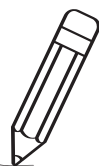
Místo svatebního obřadu ji ale čekal oltář a obětní nůž. Nešlo tedy jen o oběť bohyni, ale i o zradu otce, který kvůli válce obětoval vlastní dítě.

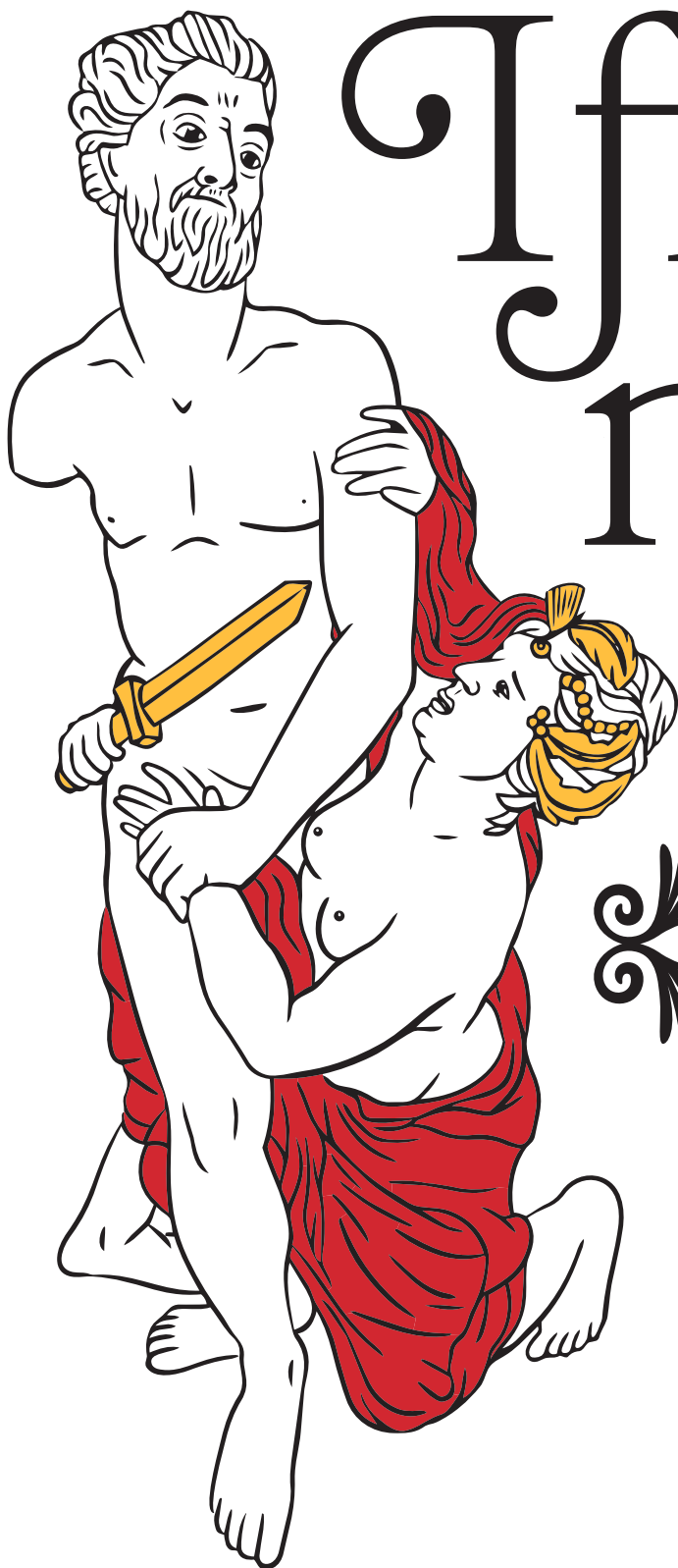
Achilleus se podle některých verzí rozzlobil, že jeho jméno bylo použito ke lži, a chtěl ji bránit.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Myslíš, že bohové v řeckých bájích byli spravedliví?

Ifigenie

*Někdy se osud
změní na poslední
chvíli.*

APOTEÓZA HRABĚTE ŠPORKA

Nechtěl být zapomenut.

Hrabě František Antonín Špork byl šlechtic, mecenáš a milovník umění.

Do říše věčné spravedlnosti ho jako hrdinu doprovází Víra.

Víra ve starém umění symbolizovala kromě náboženství také důvěru, naději a přesvědčení, že člověka vede něco, co je větší než on sám.

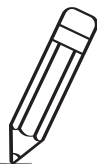
Hrabě Špork nechával vytvářet sochy, které měly člověka nutit přemýšlet o životě, čase, ctnostech i lidských chybách.

Sochy rozmísťoval do krajiny tak, aby člověka překvapily až během cesty – mezi stromy, na kopcích nebo uprostřed ticha najednou stála postava připomínající věrnost, závist, čas nebo smrt. Krajina se tak proměnila v obrovský příběh vytesaný do kamene.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Proč je jeho socha mezi ctnostmi a neřestmi?

H
r
a
b
ě

š
p
o
r
k

*Beze mě
by ty sochy
nebyly!*

ZÁVIST

Had ji škrtí zvenku, závist zevnitř.

Závist člověka ničí, protože stále myslí na to, co mají ostatní. Ubližuje hlavně tomu, kdo ji cítí. V umění bývá had symbolem jedovatých myšlenek a pokušení. Had, který ženu doslova rdousí, připomíná, že závist člověka svazuje a dusí.

Ve středověku lidé spojovali závist se zelenou barvou, nemocí a jedem.

Odtud pochází i známé spojení: zezelenat závistí.

Medúsa prý kdysi bývala krásnou dívkou s dlouhými vlasy. Když se ale znelíbila bohyni Athéně, proměnila její vlasy v hady a z Medúsy se stala bytost, které se lidé báli pohlédnout do očí.

Někteří později vyprávěli, že Athéna Medúse záviděla její krásu a obdiv, který budila mezi lidmi a bohy.

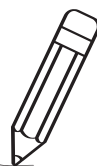

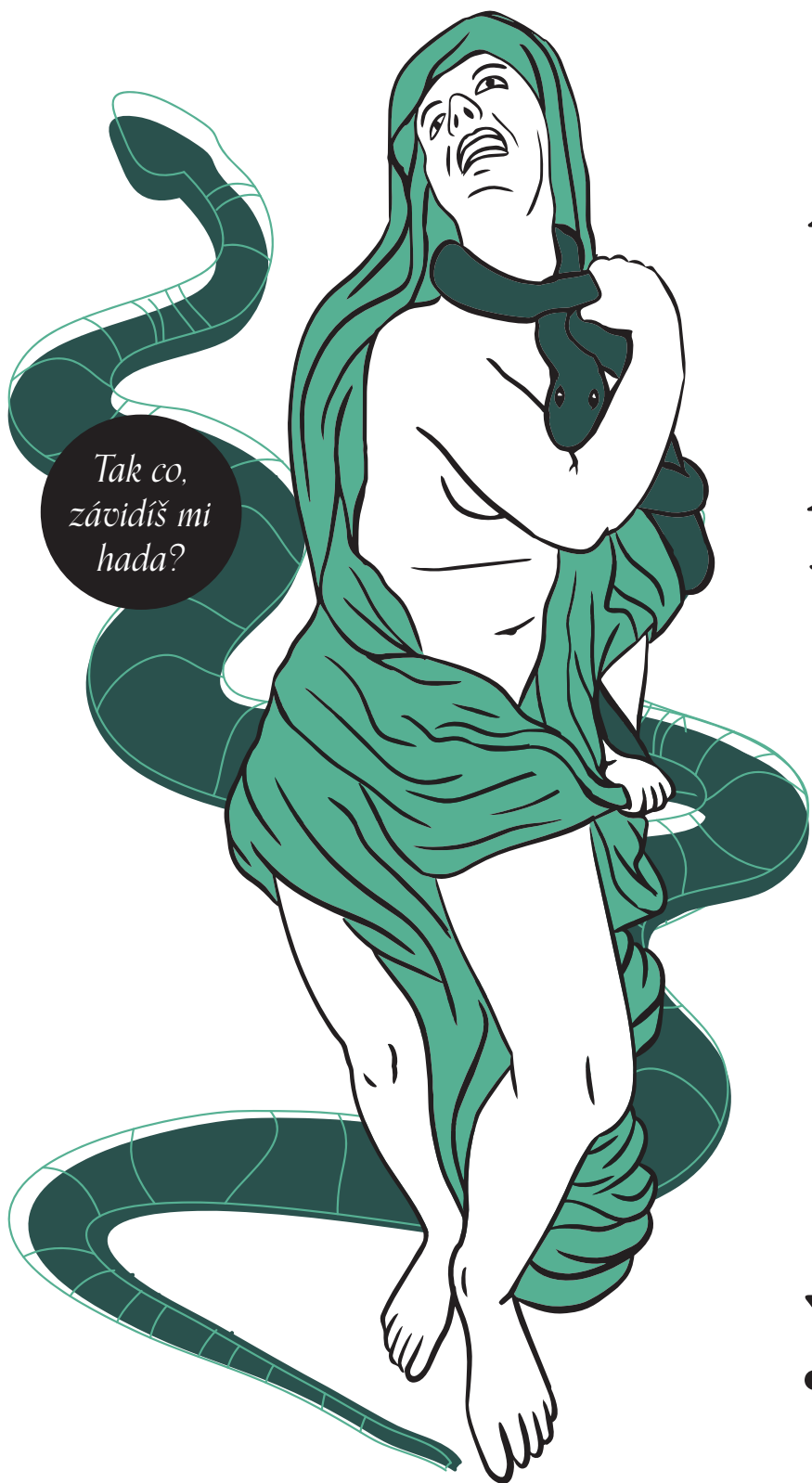
Když někoho obdivujeme, můžeme se od něj něco naučit. Když závidíme, myslíme hlavně na to, co mají ostatní, a přestáváme vidět to, co máme sami.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Je možné se závisti ubránit?

Z
Á
V
I
S
T

SKROMNOST

Nepotřebuje zlato ani šperky.

Na rozdíl od Marnivosti nemá bohaté šaty ani drahé ozdoby. Zdobí ji jen květiny a lehká látka.

Ve starých příbězích bývala skromnost považována za jednu z nejtěžších ctností. Neznamenal totiž být chudý nebo slabý, ale schopnost nepovyšovat se nad ostatní, i když má člověk moc, bohatství nebo obdiv. Ve středověku lidé věřili, že právě skromný člověk dokáže lépe naslouchat druhým a vidět věci, které pyšní přehlédnou.

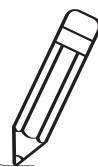
Skromnost bývá spojována s drobnými a nenápadnými květinami, které člověk snadno přehlédne. Nejčastěji to byla fialka – malý květ ukrytý nízko při zemi, který nepoutá pozornost výraznými barvami ani velikostí.

Valečský zámecký svět vznikl z velkých barokních plánů – ze zámku, zahrad, soch a cest krajinou. Skromnost v něm ale připomíná opak okázalosti. Ukazuje, že člověk nemusí být nejhlasitější ani nejbohatší, aby měl svou cenu. Někdy je nejsilnější právě to, co stojí stranou a čeká, až si toho někdo všimne.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Co je pro tebe opravdu důležité?

skr
om
no
st

*Méně
je někdy
více.*

MARNIVOST

Nejdůležitější pro ni je, jak vypadá.

Marnivost symbolizuje přehnanou touhu po obdivu a po krásném obraze sebe sama. Nejde jen o péči o vzhled, ale o chvíli, kdy člověk začne víc řešit, jak působí na ostatní, než jaký opravdu je. Opice na klíně připomíná napodobování a prázdnou povrchnost, šperky a složitý účes zase okázalost, která má přitáhnout pohledy ostatních. Jenže obdiv rychle mizí, stejně jako krása, která stojí jen na povrchu.

Často je v ní skrytý strach, že bez ozdob si člověka nikdo nevšimne.

Jedna bajka vypráví o opici, která našla zrcadlo. Když v něm uviděla vlastní tvář, začala se nakrucovat, obdivovat a napodobovat vznešené lidské pózy. Myslela si, že vypadá krásně a důležité, ale ostatní v ní viděli jen tvora, který se snaží působit jako někdo jiný.

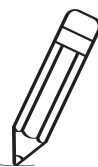
Narkissos byl krásný mladík, kterého obdivovali lidé i nymfy. On si ale nikoho nevšímal a všechny odmítal.

Jednoho dne spatřil svůj odraz na hladině vody a zamiloval se do něj, aniž poznal, že hledí sám na sebe. Nedokázal se od obrazu odtrhnout, až u vody zahynul. Na tom místě pak vyrostla květina narcis.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Je špatné chtít se líbit?

*Sluší mi
to, co?*

LSTIVOST

Nikdy neukáže všechny karty.

Lstivost představuje chytrost, která neslouží pravdě, ale podvodu.

Na první pohled může vypadat jako rozum nebo pohotovost, ve skutečnosti ale druhé klame, obchází pravidla a čeká na vhodnou chvíli.

U její nohy sedí liška, odedávna spojovaná s vychytralostí a schopností uniknout z pasti. Kolem pravé paže se jí vine had, který připomíná lest, skryté nebezpečí a slova, kterým se nedá věřit.

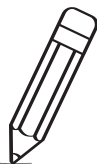
Liška neloví jen rychlostí, ale i přesným výpočtem. Když pod sněhem slyší myš, nejdřív ztuhne, nakloní hlavu a určí, odkud zvuk přichází. Pak vyskočí vysoko do vzduchu a zaboří se čumákem přesně do místa, kde se kořist pohybuje. Liška umí čekat, pozorovat a zaútočit ve správný okamžik.

Ve staré bajce seděla vrána na stromě a v zobáku držela kus sýra. Liška věděla, že na něj nedosáhne, a tak začala vráně lichotit, jak je krásná a jak jistě nádherně zpívá. Vrána se nechala nachytat, otevřela zobák – a sýr spadl přímo lišce k nohám. Liška tak neztvrděla silou, ale slovy. Proto se stala symbolem vychytralosti, lichotek a lsti.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Poznáš, když někdo lže?

Isti vost

*Řeknu ti pravdu,
jen ne celou...*

VĚRNOST

Pes k ní vzhlíží s důvěrou.

Věrnost v sobě nese oddanost i důvěru. Ve starých příbězích neznamenal jen poslušnost, ale také trpělivost, čekání a ochranu.

Pes byl již ve starověku symbolem věrnosti – zvíře spojené s oddaností a ochranou člověka.

Když se hrdina Odysseus po dvaceti letech vrátil domů, poznal ho jako jediný jeho starý pes Argos.

Podle mýtus na něj čekal celé roky.

Krátce po jeho návratu zemřel.

Ve starověkém Egyptě doprovázel mrtvé bůh Anubis s hlavou psa. Řekové zase vyprávěli o Kerberovi – obrovském psovi střežícím vstup do podsvětí.

Pes tak po staletí symbolizoval nejen věrnost, ale i společníka na cestě mezi dvěma světy.

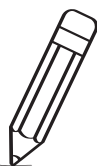
Lidé věřili, že pes nikdy nezapomíná na cestu domů.

Proto se stal symbolem věrnosti, návratu a bezpečí.

ZKUS SE ZAMYSLET...

Co znamená být někomu věrný?

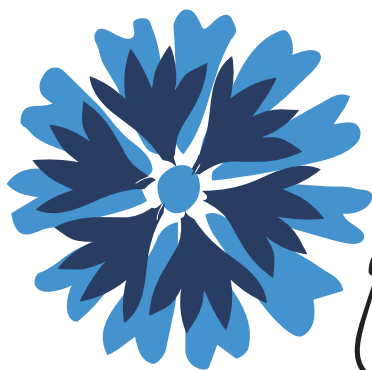

věr

no

st

*Budu tu na
tebe čekat.*

FILOSOFIE

Nejdřív přemýšlí. Až potom mluví.

Proč věříme tomu, čemu věříme?

Co je dobré?

Co je spravedlivé?

A co si z příběhů odnášíme my?

Možná stojí Filosofie až na konci záměrně.

Neříká: teď už všechno víš.

Neuzavírá příběh.

Spíš se ptá:

A co si myslíš ty?

*Ve svém díle
Obrana Sókrata
zaznamenal
Platón slavný
Sókratův výrok,
který filozof
pronesl během
svého soudního
procesu: „Život,
který sám sebe
nezkoumá
a nezkouší,
nestojí za to žít.“*

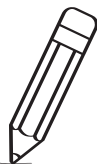

*Staří filozofové se potkávali, mluvili spolu, hádali se
a zkoušeli přijít na to, co dává smysl. Nezajímalo je
jen, co si člověk myslí, ale proč si to myslí. Filosofie
neznamená mít na všechno hotovou odpověď. Často
začíná právě pochybností a ochotou přemýšlet znovu.
Učí člověka nespěchat, naslouchat druhým a snažit se
porozumět.*

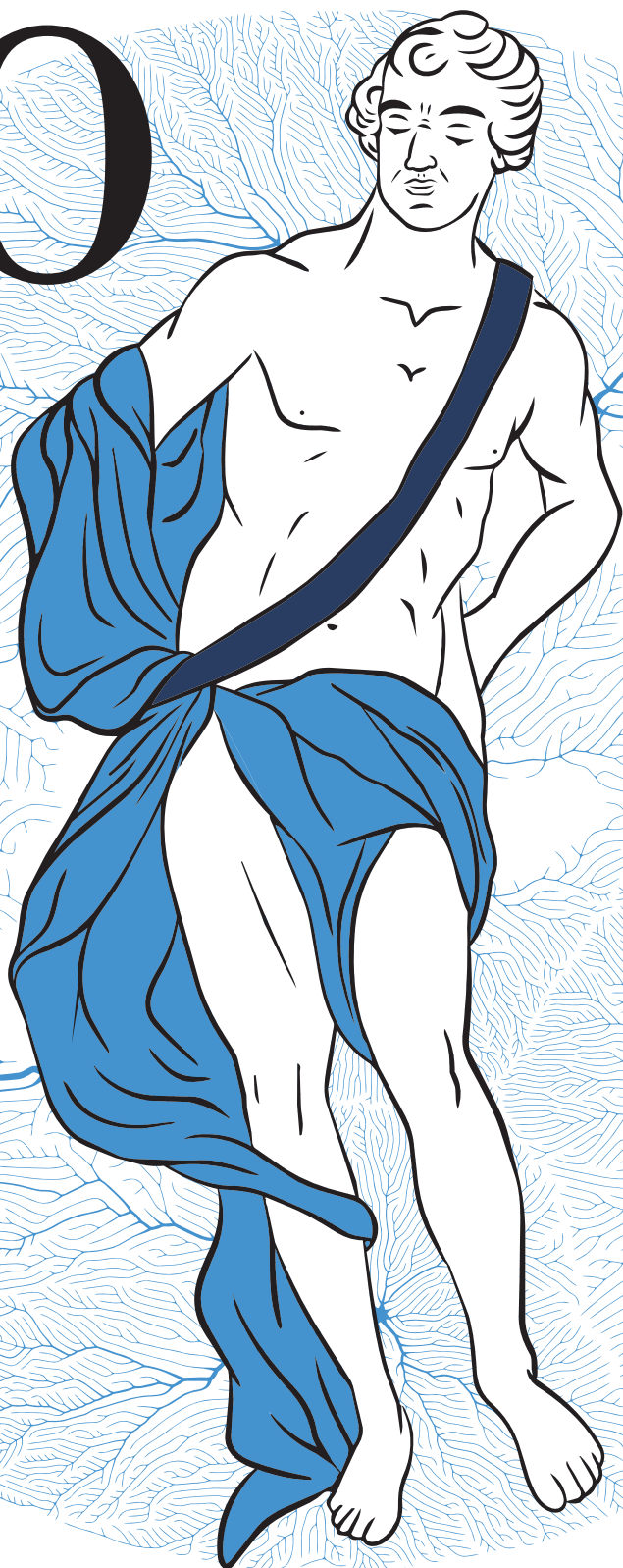

ZKUS SE ZAMYSLET...

Co se svým životem?

FILO ZO FIE

*A co si z toho
odnášiš ty?*

ZÁVĚR

Až dočteš poslední stránku...

Možná už poznáš:
kdo hraje na syrx,
kdo skolil kance,
proč má Marnivost na klíně opici,
nebo proč Závist dusí had.

Kámen si pamatuje,
déšť,
mráz,
vítr,
dotecky,
a všechny ty pohledy lidí.

Některé sochy přišly o ruce,
jiné o hlavy.
Některé příběhy zůstaly neúplné.

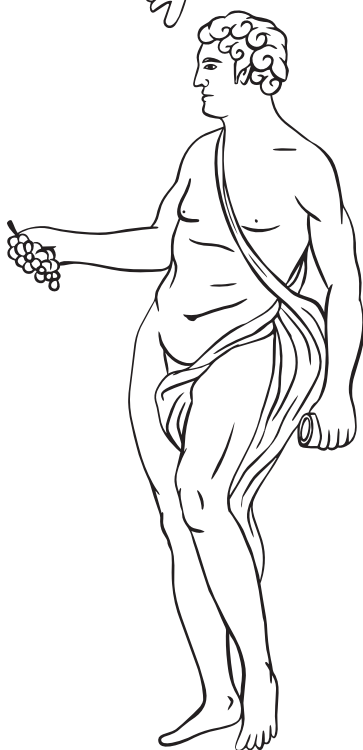
Ale pořád tu stojí.

Až půjdeš kolem nějaké sochy,
zkus se na chvíli zastavit.

Možná na tebe čeká,
aby ti vyprávěla.

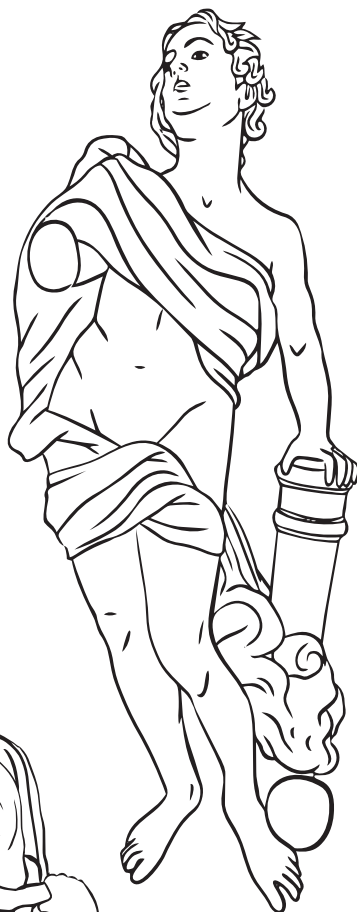
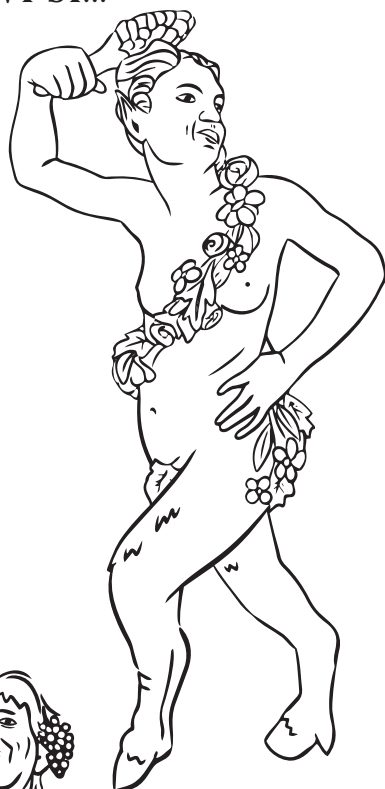

VYBARVI SI...

VYBARVI SI...

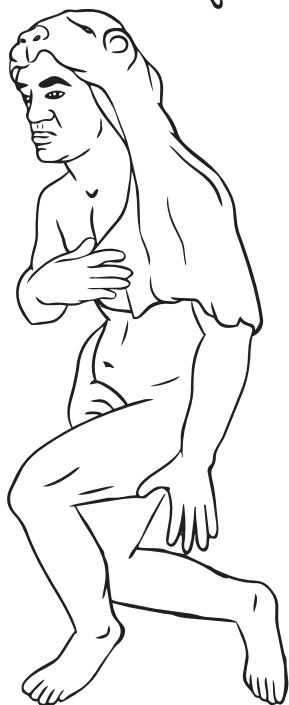
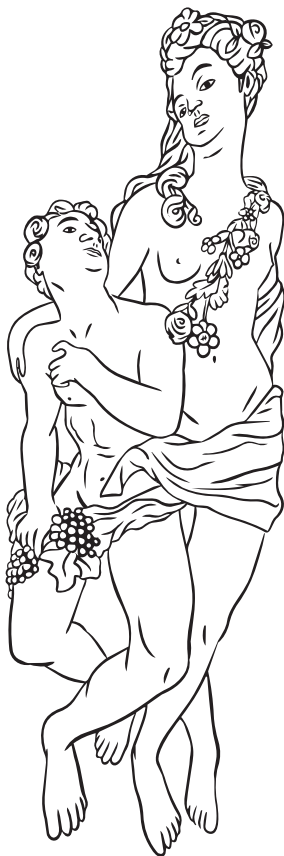
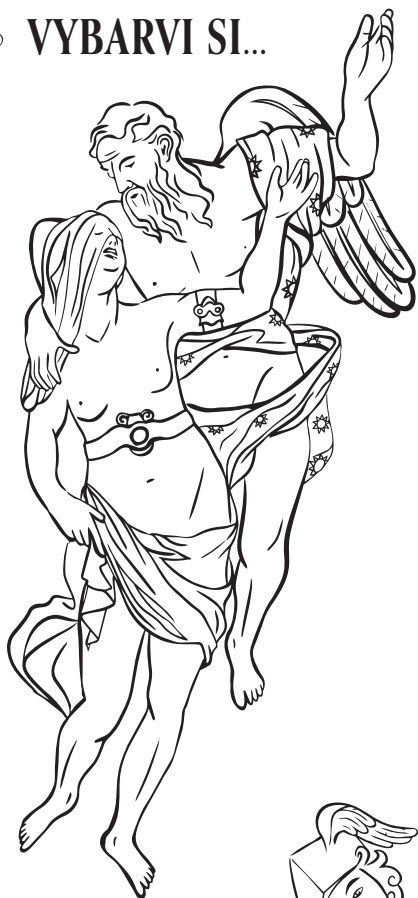

VYBARVI SI...

VYBARVI SI...

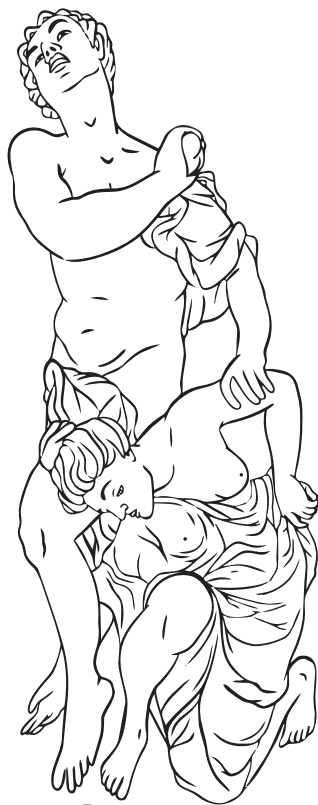
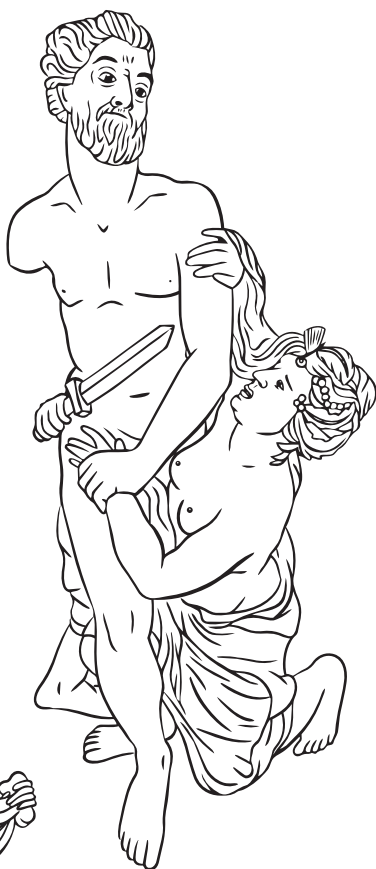

VYBARVI SI...

VYBARVI SI...

PODĚKOVÁNÍ

Mé upřímné poděkování patří Monice Oweyssi za její neocenitelné připomínky, trpělivost a citlivé vedení, které této knize pomohly dát výslednou podobu.

Děkuji Noře Zajdlové za cenné nápady, pečlivé korektury a pozorné čtení každé stránky.

Velké poděkování patří také Josefu Holečkovi za krásnou anotaci na zadní straně knihy, která se stala její pomyslnou tečkou.

Děkuji svým nejbližším za to, že stáli při mně po celou dobu vzniku této knihy. Každá kniha vzniká z mnoha nenápadných gest a tichých opor. Tato není výjimkou.

TIRÁŽ

LAPIDÁRIUM **příběhy Braunových soch ve Valči**

© Text, grafický návrh, sazba
Natalie Oweyssi 2026.

Režie a zvuk Vojtěch Machálek.

Čte Kajetán Písařovic.

Vyrobilo studio Soundguru.

Tisk Štěpán Klimeš.

Vydalo Tympanum, s. r. o., 2026.

www.tympanum.cz, www.soundguru.cz

*Vzhůru za dalším
dobrodružstvím!*

*Legendární
příběhy znovu
oživají na
TYMPANUM.CZ*

Barokní soubor soch, který vytvořil Matyáš Bernard Braun a jeho dílna, je umístěný v zahradě valečského zámku, patří vůbec k největším a nejzachovalejším v Čechách. Vděčíme za něj tehdejším majitelům, rodu Globenů, kteří sochaře pozvali do Valče na doporučení hraběte Šporka. Tomu Braun krátce předtím dokončil monumentální zakázku alegorií ctností a neřeští u hospitalu v Kuksu. Ve Valči pak navázal sérií 21 mytologických výjevů a také menším souborem tzv. společnosti hraběte Šporka, jemuž tím Jan Ferdinand Krager z Globenu vystrojl poctu.

Úhledná a pečlivě komponovaná barokní francouzská zahrada byla v 19. století proměněna na rozverný anglický park a vlastní sochy byly po ničivém požáru zámku v roce 1976 nahrazeny kopiemi, ty však dodnes utvářejí středobod celého areálu a návštěvníkům umožňují prožít baroko autenticky všemi smysly. Zrestaurované originály jsou mezitím umístěny v zámecké kovárně, kde jim bylo zřízeno moderní Lapidárium. V ruce držíte průvodce, který vás s ním podrobně seznámí nejen na místě, ale doprovodí vás i na vašich dalších cestách.

